

LJSPFF LATINA PRO NELATINÁŘE – HODINA IX.

ADJEKTIVA III. DEKLINACE

Tato adjektiva rozdělujeme na základě koncovky nominativu singuláru do tří skupin, a to:

1. adjektiva trojvýchodná, která mají v nom. sg. pro každý rod jinou koncovku:

pro maskulina *-er*

pro feminina *-is*

pro neutra *-e*

2. adjektiva dvojvýchodná, která mají v nom. sg. dvojí koncovku:

pro maskulina a feminina *-is*

pro neutra *-e*

3. adjektiva jednovýchodná, která mají v nom. sg. koncovku *-x*, *-l*, *-r*, *-s* pro všechny rody.

Skloňují se jako substantiva 3. deklinace, pro skloňování všech tří skupin je charakteristická koncovka *-ī* v ablativu singuláru, *-ium* v genitivu plurálu a koncovka *-ia* pro nominativ, akuzativ a vokativ plurálu neuter.

	m.	f.	n.	m. + f.	n.	m. + f.	n.
singulár							
nom.	<i>celer</i>	<i>celer-is</i>	<i>celer-e</i>	<i>brev-is</i>	<i>brev-e</i>	<i>fēlix</i>	
gen.	<i>celer-is</i>			<i>brev-is</i>		<i>fēlic-is</i>	
dat.	<i>celer-ī</i>			<i>brev-ī</i>		<i>fēlic-ī</i>	
ak.	<i>celer-em</i>	<i>celer-em</i>	<i>celer-e</i>	<i>brev-em</i>	<i>brev-e</i>	<i>fēlic-em</i>	<i>fēlix</i>
vok.	<i>celer</i>	<i>celer-is</i>	<i>celer-e</i>	<i>brev-is</i>	<i>brev-e</i>	<i>fēlix</i>	
abl.	<i>celer-ī</i>			<i>brev-ī</i>		<i>fēlic-ī</i>	
plurál							
nom.	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ia</i>	<i>brev-ēs</i>	<i>brev-ia</i>	<i>fēlic-ēs</i>	<i>fēlic-ia</i>
gen.	<i>celer-ium</i>			<i>brev-ium</i>		<i>fēlic-ium</i>	
dat.	<i>celer-ibus</i>			<i>brev-ibus</i>		<i>fēlic-ibus</i>	
ak.	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ia</i>	<i>brev-ēs</i>	<i>brev-ia</i>	<i>fēlic-ēs</i>	<i>fēlic-ia</i>
vok.	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ēs</i>	<i>celer-ia</i>	<i>brev-ēs</i>	<i>brev-ia</i>	<i>fēlic-ēs</i>	<i>fēlic-ia</i>
abl.	<i>celer-ibus</i>			<i>brev-ibus</i>		<i>fēlic-ibus</i>	

Některá jednovýchodná adjektiva jsou substantivního původu, a proto se skloňují jako substantiva, to znamená, že v abl. sg. mají koncovku *-e*, v gen. pl. *-um*. (*pauper, eris* – chudý; *princeps, cipis* – přední, vznešený, hlavní; *superstes, stitis* – zbylý, pozůstalý; *vetus, veteris* – starý; *dives, divitis (dis, ditis)* – bohatý, kde nom. pl. neutra je nepravidelný, tedy *ditia*). Některá z těchto adjektiv mají ovšem pravidelnou ablativní koncovku *-ī*, ale v gen. pl. jsou zakončena na *-um* (*memor, oris* – pamětlivý; *immemor, oris* – nepamětlivý; *inops, opis* – bezmocný, chudý; *supplex, plūcis* – prosící, pokorný).

Výjimek je stejně jako u substantiv 3. deklinace více a stačí, pokud si zapamatujete základní charakteristiku adjektivního skloňování 3. deklinace, tj. ablativní zakončení v singuláru na *-ī* a v genitivu plurálu *-ium*.

PARTICIPIUM PRÉZENTU

Jedná se o jmenný tvar slovesa, který vyjadřuje současnost s jakýmkoli časem slovesa věty řídicí a odpovídá českému přídavnému jménu slovesnému přítomnému činnému. Tvoří se přidáním koncovky *-ns* v nom. sg. a *-ntis* v gen. sg. ke kmeni sloves 1. a 2. konjugace. U sloves 3. a 4. konjugace se mezi koncovku a kmen vkládá *-e-*. Participium prézentu se skloňuje stejně

jako adjektiva 3. deklinace, tj. v ablativu singuláru má koncovku *-ī* a v genitivu plurálu *-īum*. Lze je přeložit vedlejší větou vztažnou, případně i přechodníkem přítomným.

nom.	<i>laudā-ns</i> chválící ten, který chválí chvále, íc	<i>monē-ns</i> napomínající ten, který napomíná napomínaje, íc	<i>legē-ns</i> čtoucí ten, který čte čta, čtouc	<i>audiē-ns</i> slyšící ten, který slyší slyše, íc
gen.	<i>lauda-ntis</i>	<i>mone-ntis</i>	<i>lege-ntis</i>	<i>audie-ntis</i>

Pokud je ovšem použito participia prézentu ve významu slovesném nebo substantivním (na rozdíl od významu adjektivního), je v abl. sg. koncovka *-e*, nikoli *-ī*:

<i>ex urbe ardenti</i>	z hořícího města
<i>urbe ardente</i>	když město hoří (vazba ablativu absolutního, o tom více později)
<i>in praesenti periculo</i>	v přítomném nebezpečí

EXERCITIONES

I. Doplňte adjektiva v závorce v náležitém tvaru:

- Scipionis nomen est. (illustris, e).
- Consul (vehemens, entis) verbis militum (atrox, ocis) animos excitavit.
- Sub umbra (silvester, tris, e) fons erat (saluber, bris, e) aquarum.
- Discipule, (prudens, ntis) magistri sermones exaudi.
- (crudelis, e) scelera, iudices, punite!
- Lycurgos (dives, itis) agros plebi dedit.

II. Překládejte a všimněte si platnosti participia v české větě:

- Erranti viam monstrate!
- Magna est laus militum pro patria pugnantium.
- Scriptor historiam patriae suae scribens cives docet et monet.
- Exempla hominis sapientis omnibus utilia sunt.
- Dux suos milites fortiter (adv. *statečně*) pugnantes videt.
- Video amicum librum legentem.
- Poeta de agricola agrum colente scribit.
- Amanti nihil difficile est.

III. Infinitiv v závorce nahraďte patřičným tvarem participia:

- Scriptoribus carmina pulchra (scribere) honores tribuebantur.
- Timeo Danaos dona (portare).
- Magister fabulam (narrare) a discipulis audiebatur.
- Verbis (monere) parete!
- Multa (cupere) contenti non sunt.